

بررسی جرم تکدی‌گری در فقه و حقوق و راهکارهای پیشگیری از آن با رویکردی در شهر اصفهان

احسان قنبری عدیوی^۱

چکیده

گدایی دست دراز کردن از دیگران برای ارتزاق و معاش زندگی است، که از زمان‌های بسیار دور در جوامع وجود داشته و همچنان وجود دارد. هدف، بررسی و شناخت عوامل مؤثر بر تکدی‌گری قشرهای آسیب پذیر جامعه و ارائه راهکارهای ساماندهی متکدیان می‌باشد. وفق ماده ۷۱۲ و ۷۱۳ ق.م.ا تکدی‌گری جرم و یک ناهنجاری اجتماعی است. این پدیده را نمی‌توان تک عاملی در نظر گرفت. تکدی با ریشه‌ای اقتصادی و فقر شروع می‌شود و به نتایج فرهنگی و اجتماعی ختم می‌شود. اغماض فرهنگ در برابر تکدی موجب می‌شود، افراد به سادگی بدان پردازند و حتی تن آسانی را شاخص نوعی ذکاوت پندارند، بدان تن در دهند و دیگران را نیز ترغیب نمایند. از یک سو احادیث و برخی آیات قرآن کریم، به کمک کردن به فقرا و مستمندان اشاره دارد: *الَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ، لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ. وَاِذَا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ وَاَمَّا بِهٖ نِعْمَتِ رَبِّكَ مُّحَدِّثْ*. و از جهتی دیگر با منع کمک به متکدیان و حرام بودن فتاوی بعضی از علما مواجه هستیم. در پرتو مبانی نظری، ضمن تدوین فرضیات، با کاربرد روش پیمایشی و استفاده از تکنیک پرسشنامه از ۷۰ نفر متکدی و ۹۶ نفر از کمک کنندگان در تابستان ۱۳۹۳ از شهر اصفهان انتخاب شده‌اند. نتایج بررسی حاکی از آن است که، بین متغیر و عوامل اقتصادی (فقر و نداری)، فرهنگ، ترحم و دلسوزی و فرهنگ غلط صدقه بین عوام، ضعف در اجرای قوانین و عدم برخورد قاطع (کنترل رسمی)، نان آور بودن خانواده، بیکاری، بیماری و کهولت سن، سطح تحصیلات، معلولیت و ناتوانی جسمی و ذهنی، عدم عزت نفس، راحت طلبی متکدیان و در آمدشان از این طریق، اعتیاد، مقایسه با اقشار پر درآمد، عدم حمایت مالی، عدم دریافت مستمری ارتباط وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: جرم تکدی‌گری، متکدیان، تکدی در فقه، قرآن کریم، آسیب اجتماعی

۱- مقدمه

تکدی‌گری از جمله آسیب‌های اجتماعی است که وجود آن در سطح جامعه می‌تواند تبعات منفی زیادی را به همراه داشته باشد. متکدیان در مسیرهای انحرافی دیگری می‌روند، امری که خود به تشدید معضلات دیگر جامعه منجر می‌شود و فعالیت آنها راه را برای هنجارشکنی هر چه بیشتر باز می‌کند. منظره صدها متکدی که با اندام‌های از کار

۱- دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر کرد

افتاده و زخمی و اسفناک یا با ذلت و خواری در گوشه و کنار شهر پدیدار می‌شوند و دست‌تاما و التماس بر روی رهگذران می‌گشایند، نه تنها دل هر انسانی را به درد می‌آورد بلکه دال بر فقر، زوال منابع انسانی و همه‌نوع آمادگی در راه تکوین و بسط انواع جرائم است. در این راستا باید توجه داشت که متکدیان شامل دو طیف عمده هستند. یک گروهی از آنان، متکدیان بومی بوده و گروه دوم متکدیان خارجی نظیر کشورهای پاکستان، افغانستان، عراق و... می‌باشند. یکی از مهمترین شاخص‌های رشد، میزان هزینه‌ی صرف شده در هر جامعه برای رشد و آمادگی‌های انسانی است، به همان نسبت نیز تعدد متکدیان شاخصی اساسی در شناسایی عقب‌افتادگی آن است، چه پدیده تکدی‌گری با خود همه عوامل و عناصر منفی را یکجا دارد. از سوی دیگر محرومیت را با تمامی ابعادش هم‌مادی و هم‌معنوی به منصفه ظهور می‌گذارد. مساله‌ی دیگری که باید مورد توجه قرار گیرد رواج این فرهنگ است. شیوع پدیده تکدی‌گری می‌تواند با شکسته شدن قبح این مساله منجر شود و از شدت هنجارهای اجتماعی در این زمینه بکاهد که این امر می‌تواند تبعات منفی بیشتری به همراه داشته باشد. رواج چنین فرهنگی باعث می‌شود تا حتی اگر با افزایش کنترل‌های بیرونی و سیاست‌هایی که از سوی ارگان‌های ذی‌ربط اتخاذ می‌شود برای مدتی کاهش یابد، به محض کاسته شدن از کنترل‌ها و شدت حساسیت‌ها مجدداً مساله ظهور پیدا کند و به سرعت رشد نماید. باید به این حقیقت توجه داشت که جمع‌آوری متکدیان و ضرب و شتم یا حبس آنان علاج قطعی فقر و تکدی‌گری نیست. چه بسا آنهایی که از این رهگذر زندگی می‌گذرانند فرزندان گرسنه‌ای را سیر می‌کردند، حال ناچار شوند راهی دیگر پیش گیرند و دیگران در اندیشه تدابیری تازه برای عوض کردن چهره شهر برآیند و آنگاه که مدیر یا مسؤولی تغییر کند یا توجه به امری دیگر معطوف شود، همانند قارچ از زمین برویند و جبران روزهای از دست رفته نمایند (ساروخانی، ۱۳۷۷، ص. ۲۴). در مواد ۷۱۲ و ۷۱۳ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) تکدی‌گری جرم محسوب شده است و به همین علت افراد متکدی مجرم بوده و برابر قانون باید با آنها برخورد شود. بنابراین راه‌حل را نباید در حمله به معلول دانست بلکه کالبد شکافی عوامل موثر و فرهنگ سازی در بین عوام برای عدم کمک به متکدیان راهگشا می‌باشد. همچنین تکدی‌گری از منظر شرع مقدس اسلام مورد بررسی قرار گرفته است. النهایه رشد و گسترش تکدی‌گری در شهر اصفهان و عوامل موثر آن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است که امید است گامی موثر جهت ساماندهی این معضل بزرگ اجتماع برداشته شود.

۲- اهداف تحقیق

- ۱- تعیین عوامل موثر بر تکدی‌گری در شهر اصفهان
- ۲- شناخت عوامل موثر بر تکدی‌گری در شهر اصفهان
- ۳- ارائه سیاست‌های اجرایی و قانونی به منظور پیشگیری، تقلیل و ساماندهی پدیده تکدی‌گری
- ۴- ارائه راهبردها و راهکارهای ساماندهی متکدیان

۵- خدمات مددکاری و حمایت‌های مادی و معنوی با ارتقای سطح زندگی معلولان و کودکان فقیر

۶- فرهنگ سازی در خصوص تغییر نگرش شهروندان برای صدقه دادن

۷- تحت پوشش قرار دادن خانواده‌های محتاج و نیازمند از طریق سازمان‌های مربوطه که با تعیین شغل مناسب باید از وابستگی آنها به این نهادهای حمایتی کاست.

۳- تکدی از دید حقوقی و قانونی

در ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ جرم چنین بیان شده است: هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می‌شود.

«ماده ۷۱۲ ق.م.ا مقرر می‌دارد: هر کسی تکدی یا کلاشی را پیشه خود قرار داده باشد و از این راه امرار معاش نماید و یا ولگردی نماید به حبس از یک تا سه ماه محکوم خواهد شد و چنانچه با وجود توان مالی مرتکب عمل فوق شود علاوه بر مجازات یاد شده کلیه اموالی را که از طریق تکدی و کلاشی به دست آورده است مصادره خواهد شد.»

«ماده ۷۱۳ ق.م.ا مقرر می‌دارد: هر کس طفل صغیر یا غیر رشیدی را وسیله تکدی قرار دهد یا افرادی را به این امر به گمارد به سه ماه تا دو سال حبس و استرداد کلیه اموالی که از طریق یاد شده به دست آورده محکوم خواهد شد» (قانون مجازات اسلامی، ۱۳۷۶: ۱۶۷).

در خصوص ماده ۷۱۲ و ۷۱۳ قانون مجازات اسلامی نکات ذیل مورد تأکید است:

نکته اول؛ با مذاقه در کلمات ماده ۷۱۲ متوجه می‌شویم که پیشه قرار دادن تکدی‌گری جرم است و نه صرف تکدی‌گری. بنابراین اگر کسی به صورت اتفاقی و یا یکبار مرتکب رفتار تکدی‌گری شود عمل وی جرم نیست. حال سوال این است که با چند بار انجام دادن می‌توان پیشه قرار دادن تکدی‌گری را احراز کرد؟ قانون در اجمال به سر می‌برد ولیکن رویه قضایی و عرف، جرائم به عادت و از جمله تکدی‌گری را از زمانی جرم می‌داند که مرتکب، بیش از دو بار عمل مذکور را تکرار کند. بنابراین جرم به عادت موکول به وقوع فعل معین در دفعات مکرر است، چندان که عادت مرتکب از این افعال احراز شود. جرم تکدی از جمله جرایم مقید به حصول نتیجه می‌باشد و منفعت مالی باید وجود داشته باشد.

نکته دوم؛ مرتکب باید از راه تکدی‌گری امرار معاش کند. در همین راستا جرم انگاری ولگردی در ماده ۷۱۲ ق.م.ا و تعریف آن در تبصره ۲ ماده ۴۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که اذعان می‌دارد: ولگرد کسی است که مسکن و مأوای مشخص و وسیله معاش معلوم و شغل یا حرفه معینی ندارد و تفسیر مضیق نصوص کیفری ما را به این سمت و سو می‌برد که عبارت (از این راه امرار معاش کند) را اینطور تفسیر کنیم که مرتکب باید شغل دیگری نداشته باشد و تنها به صرف تکدی هزینه زندگی را تأمین کند تا مشمول ماده مذکور گردد. بنابراین اگر کسی طبق اصل ۲۸ قانون اساسی دارای شغلی مجاز و مشروع باشد و در کنار درآمدی که از آن شغل کسب می‌کند تکدی‌گری هم بکند، عمل چنین کسی تکدی نیست چرا که وی صرفاً از راه تکدی امرار معاش نمی‌کند. البته باید افرادی که در قالب دستفروشی به اجناس بسیار نازل و حتی بی‌مصرف اقدام به تکدی می‌کنند را مشمول این ماده و مرتکب جرم تکدی دانست زیرا که این در جهت مشروع جلوه دادن کارشان می‌باشد و می‌خواهند از این طریق مشمول جرم تکدی‌گری نشوند و از قانون‌گریزان باشند که باید توجه نمود که پیشه اصلی آنها تکدی‌گری می‌باشد. در بند ۱ ماده ۶ قانون اقدامات تأمینی و تربیتی درباره نگهداری مرتکب در یک کارگاه کشاورزی یا صنعتی برای مدت نا معین بیان می‌دارد: در صورتی که فاعل شخصی ولگرد یا قواد بوده و از راه فحشا یا تکدی و نظایر آن امرار معاش می‌کرده و ارتکاب جرم از این طریق بوده باشد. ذکر عبارت و نظایر آن در متن ماده مؤید این نکته است که مقنن به صورت تمثیلی مواردی را ذکر کرده و موارد مشابه مشمول حکم قرار خواهد گرفت. اما ماده ۷۱۲ ق.م.ا به صورت حصری تکدی، کلاشی و ولگردی را ذکر کرده و در صورت تردید درباره مجرمانه بودن رفتار مرتکب باید وفق ماده ۴ قانون آ.د.ک جدید اصل را بر برائت گذاشت و مقام محترم قضایی حکم به تبرئه بدهد. اصلی‌ترین نقدی که به قانونگذار وارد است این است که مقنن تنها به شکل سنتی تکدی توجه کرده است. بدین صورت که کسی بدون داشتن شغل و از روی تنبلی «ذکر ولگردی در کنار تکدی مؤید این نکته است» و به صرف تکدی امرار معاش کند. با توجه به این قیود و اشکال و انواع جدید تکدی، باید در موارد متعدد تفسیر مضیق

به نفع متهم نمود چرا که هستند افرادی که تکدی را پیشه خود قرار نداده‌اند. نحوه نگارش مقنن و وجود چنین برخوردی در ق.م.ا موجب تردید محاکم قضایی در صدق عنوان کیفری می‌شود و قضات ناچاراً به همین سه عنوان تکدی، کلاشی و ولگردی حکم بدهند. معهدنا نظریه مشورتی ۳۲۴/۷ مورخ ۱۳۸۱/۰۲/۲۴ بیان می‌دارد: عمل شخصی که مستمرا از مردم به عنوان اینکه اتومبیلش خراب شده و با خود پول نیاورده است، پول می‌گیرد مشمول عنوان کلاشی موضوع لاش موضوع ماده ۷۱۲ می‌شود. هر چند کلاشی به معنای فریب کاری و مکاری است اما اشخاصی اعم از زن و مرد، طفل یا نوجوان، هستند که با روش مکارانه درصدد دریافت پول بر می‌آیند. پس تکدی بسیار به کلاشی نزدیک است و شاید از این رو بشود مواردی را که نتوانیم تکدی بدانیم مشمول کلاشی قرار بدهیم کما اینکه نظریه مشورتی نیز چنین کاری کرده است.

نکته سوم؛ در صورتی که کسی با وجود توان مالی مرتکب جرم تکدی‌گری بشود وفق ذیل ماده مذکور، مجازات وی تشدید می‌شود.

نکته چهارم؛ در ماده ۷۱۳ ق.م.ا ذکر از مجانین نشده اما تفسیر منطقی و هدف از جرم انگاری، حمایتی بودن اقدام مقنن ایجاب می‌کند که مجانین را هم به مانند طفل صغیر یا غیر رشید مشمول ماده بدانیم.

در این ماده بحث مهم معاونت را مطرح کرده است که شخصی طفلی را به تکدی و امر می‌دارد که امر مباشر در صدق عنوان مجرمانه خواهد بود و کسی که به دستور دیگری اطفال و نوجوانان را بر معابر سطح شهر می‌برد، عمل وی معاونت در گماردن اطفال و نوجوانان به تکدی و شخص امر مباشر در تکدی‌گری است. متکدیانی که دستگیر می‌شوند، به این دلیل مجرم شناخته نمی‌شوند که ادعا می‌کنند دستفروشد و نه متکدی. واقعیت این است که اغلب متکدیان از خلاء قانونی آگاهی دارند و با در دست گرفتن تعدادی فال، جوراب، آدامس و چنین چیزهایی به راحتی از چنگ قانون می‌گریزند. به این ترتیب، مسأله، سالبه به انتفاع موضوع می‌شود و آن‌ها موضوعاً از شمول این حکم خارج می‌شوند و مجدداً به آغوش خیابان‌ها بازمی‌گردند. وجود خلاءهای قانونی به عنوان مشکلی که نمی‌توان چشم بر آن بست و قوانین در این خصوص، مجمل، مبهم و ناقص هستند و این وضعیت بیش از همه به سود کسانی است که قانون را زیر پا می‌گذارند (نگارنده).

۴- تکدی‌گری در قرآن و اسلام

دین اسلام با تحریم ربا و تراکم بی‌جهت ثروت و فعالیت‌ها و کوشش‌های نازا و عقیم، تکدی را به عنوان یکی از کسبه‌های منفور اعلام کرده و آن را سخت مورد مذمت و سرزنش قرار داده است. اسلام دستور داده که مردم تن به ذلت و خواری ندهند، خود را زبون و پست نکنند، دست‌گذاری به این آن دراز نکنند، تا می‌توانند زیر بار منت کسی نروند و چیزی خواهش نکنند.

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: اگر مردم می‌دانستند در سائل و تکدی چه بدی‌هایی وجود دارد هرگز کسی از کسی چیزی درخواست نمی‌کرد (وسائل الشیعه، ج ۶: ۳۰۸).

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: هر که دری از سؤال و خواهش به روی خود بگشاید خداوند متعال هفتاد فقر و تنگدستی به او باز می‌کند که هیچ چیزی نتواند آن را ببندد (وسائل الشیعه، ج ۸: ۱۲۹).

حضرت علی (ع) می‌فرمایند: آبروی تو محفوظ می‌باشد سؤال و درخواست آن را می‌ریزد، بنگر که آن را کجا می‌ریزی (نهج البلاغه، ص ۱۲۴۸).

امام صادق (ع) فرمودند: از تقاضا کردن و خواهش کردن از مردم بر حذر باشید، چه این عمل در این دنیا خواری و فقری است که شتابان آن را برای خود خواسته‌اید و در روز قیامت حسابی طولانی دارد و مومن اظهار فقر و تنگدستی پیش مردم نمی‌کند (وسائل الشیعه، ۱۳۰).

امام صادق (ع) فرمودند: هر کس زبان به سوال و گدایی گشاید در حالی که دارای مال و توانمندی باشد روز قیامت در حالی خدا را ملاقات می‌نماید که صورت او مجروح و خون آلود است (همان، ۱۴۸).

الف- درخواست از مردم در صورت نیاز ضروری: در این فرض سائل و یا متکدی در حقیقت فردی است که با تلاش و کوشش از راه درست و حلال، آنچه را که کسب می‌کند و به دست می‌آورد، جواب‌گوی نیاز زندگی نیست و یا اساساً چیزی عایدش نمی‌شود؛ این موضوعی است که آیات و روایات نسبت به آن نظر مثبت دارند. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ» و در اموالشان برای سائل و محروم حقی بود (ذاریات، ۱۹).

این آیه به روشنی بیانگر این واقعیت است که در اموال نیکوکاران حقی برای سائل و محروم در نظر گرفته شده است. این تعبیر به خوبی نشان می‌دهد که آنها خودشان را در برابر نیازمندان و محرومان مدیون می‌بینند، و آنان را طلبکار و صاحب حق می‌شمرند، حقی که به هر حال باید پرداخته شود و هیچ‌گونه منتی در پرداختن آن نیست، درست مانند طلب‌های دیگر طلب‌کاران (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ۳۲۸). منتها سائل درخواست خویش را علنی می‌کند اما محروم شخص آبرومندی است که برای معیشت خود نهایت تلاش و کوشش را انجام می‌دهد، در عین حال دستش به جایی نمی‌رسد و کسب و کار و زندگی بهم پیچیده است و با این حال خویشتن‌داری کرده، از کسی تقاضای کمک نمی‌کند (نویسنده).

طبق این تعریف سائل آن فردی است که آبروی خود را پیش روی دیگران می‌ریزد، پس نباید او را از بخشش خود، هر اندازه هم که کم باشد، محروم ساخت؛ چرا که در حدیث از رسول خدا (ص) نقل شده است: سائل را از آنچه سؤال کرده است باز مدارید و محروم مسازید. اگر سائلان دروغ نمی‌گفتند، کسی از رد کردن آنان رستگار نمی‌شد (عروسی حویزی، ۱۴۱۵ق: ۵۹۸). همچنین از امام باقر (ع) روایت شده است: «... و اگر بخشنده می‌دانست که

در عطیه و بخشش چه چیزها است، هرگز هیچ کس سائلی را رد نمی‌کرد» (همان، ۱۴۱۵ق: ۵۹۸).

قرآن کریم در جایی دیگر صاحبان مال را تشویق به سیر نمودن فقیران و گدایان می‌کند: «شتران قربانی را برای شما از شعایر خدا قرار دادیم. شما را در آن خیری است. و همچنان که بر پای ایستاده‌اند نام خدا را بر آنها بخوانید و چون پهلویشان بر زمین رسید از آنها بخورید و فقیران قانع و گدایان را اطعام کنید. اینها را برای شما رام کردیم. باشد که سپاس‌گزاری کنید» (حج، ۳۶).

ب- اصرار و سماجت در درخواست: حال که اسلام نسبت به سائل و درخواست از مردم در صورت نیازنگاه مثبت دارد، آیا چنین رویکردی، دلیل و توجیهی برای اصرار و سماجت در تقاضای کمک هم می‌شود؛ یعنی اسلام این حق را به سائل می‌دهد که بر خواسته خویش اصرار ورزد و با سماجت و پافشاری، نیاز خویش را از مردم درخواست کند؟

در این قسمت، آنچه که از روایات برمی‌آید؛ این است که تقاضای کمک مالی از دیگران همراه با اصرار مورد تأیید شرع نیست. رسول خدا (ص) در این مورد می‌فرماید: «خدا دشمن می‌دارد دشنام‌گوی بی‌آبرو و گدای مبرم را» (کلینی، ۱۴۰۷ق: ۳۲۵).

گدای مبرم، یعنی گدای اصرار کننده و سمج، کارش از این رو موجب خشم پروردگار است که انفاق و صدقه‌ای خوشایند پروردگار است که با میل و رغبت و امید به پاداش الهی پرداخت شود، اما چنین اصرار بی‌جایی تنها طرف مقابل را در منگنه قرار داده و چه بسا او نیز مانند سائل در تنگنای مالی قرار داشته اما با سیلی صورت خود را سرخ نگه می‌دارد و با این اصرار مجبور می‌شود از حق زن و فرزند خود به اجبار صرف نظر کند. دلیل دیگر آن که اصرار در درخواست با عزت نفس که از ویژگی‌های مردان خداست در تضاد است.

ج- درخواست بدون نیاز: تکدی، سؤال و تقاضای از مردم بدون نیاز مالی، یکی از گناهان بزرگ است. انسان اگر بدون احتیاج شدید دست به گدایی دراز کند، این درخواست و سؤال حرام بوده و در روایات متعدد نکوهش شده است:

۱. در حدیثی از پیغمبر اکرم (ص) می‌خوانیم: «لا تحل الصدقة لغنی». صدقات برای افراد بی‌نیاز حرام است (همان، ۵۶۰).

۲. امام باقر (ع) می‌فرماید: پیامبر خدا (ص) فرمود: صدقه دادن به ثروتمند روا نیست، همچنین به نیرومند تن درست، صاحب حرفه و به انسان قادر بر کار. اصحاب پرسیدند: مقصود از این سخن چیست؟ فرمود: بر کسی که می‌تواند از گرفتن صدقه خودداری کند، گرفتن آن حلال نیست (حرعاملی، ۱۴۰۹ق: ۲۳۳).

۳. امام صادق (ع) فرمود: «هیچ بنده‌ای نیست که بدون نیازمندی سؤال کند، مگر این که پیش از مرگ خدا او را به سؤال نیازمند سازد و از این راه آتش دوزخ را برای او مقرر دارد» (کافی، ج ۴: ۱۹).

امام صادق علیه السلام فرمود: هر کس زبان به سؤال و گدایی گشاید در حالی که دارای مال و توانمندی باشد روز قیامت در حالی خدا را ملاقات می نماید که صورت او مجروح و خون آلود است (وسائل الشیعه، ج ۶: ۳۰۵). این نوع از درخواست و تقاضای کمک که امروزه تکدی گری بیشتر در مورد چنین روشی گفته می شود، اگرچه مورد نهی شارع است، اما در عین حال، قرآن دور نمودن خشونت آمیز متکدیان و گدایان را عملی مذموم و نادرست می داند و از آن نهی کرده است: «وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ» و سؤال کننده را از خود مران (ضحی، ۱۰). زیرا برخورد خشونت آمیز و یا فیزیکی با متکدیان بدون از میان بردن عوامل و علل اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آن نه تنها باعث ریشه کن شدن این معضل اجتماعی نخواهد شد که چه بسا خود به افزایش بحران دامن زده و چه بسا نیازمندان واقعی نیز مورد توهین قرار می گیرند که پروردگار به چنین برخوردی با آنان راضی نخواهد بود. بر این اساس، اگر به دلایلی نخواهیم به سائلی کمک کنیم، باید با شیوه ای محترمانه به او پاسخ منفی بدهیم.

روایت شده است که شخصی از امام صادق (ع) درخواست کمک کرد. ایشان از جا برخاسته و دستش را از سید خرمایی که کنارشان بود پر کرده و به او داد. شخص دوم و سومی نیز درخواست کردند و حضرتشان همین کار را کردند. اما به درخواست کننده چهارمی با این سخن پاسخ منفی دادند که: خدا هم به ما و هم به شما روزی خواهد داد (کافی، ج ۴: ۵۵).

عده زیادی از فقها معتقدند که گدایی اساساً حرام است، چه این سوال به صورت زبان باشد یعنی گدا بگوید به من کمک کنید و چه به صورت نوشته باشد، مثل اینکه کسی نوشته ای مشخص جلویش بگذارد و گدایی کند و چه شخصی چند تا بچه مریض احوال را کنارش جمع کند و سرش را پایین بیاندازد. به هر حال چه با زبان سر و چه با زبان عمل را حرام دانسته اند. و عده ای دیگر از فقها گدایی را حرام ندانسته بلکه آنرا مکروه دانسته اند.

دیدگاه مراجع عظام تقلید نسبت به گدایی چنین است:

حضرت آیه الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)

اگر این عمل ترویج دروغ، بیکاری و تکدی‌گری و تخلف از قانون باشد باید از آن اجتناب شود. می‌توانید به موسسات مورد اطمینانی که در این زمینه فعال هستند کمک کنید.

حضرت آیه الله العظمی سیستانی (مد ظله العالی)

در همه موارد جایز است ولی بدون ضرورت مبرم سزاوار نیست و اگر دروغ بگویید گناه کرده است.

حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

اولاً: در صورتی که نیاز نداشته باشد این کار حرام است و تصرف در این پول جایز نیست و سفر برای این کار سفر حرام محسوب می‌شود و باید وجوه حاصله را به صاحبانش بدهد و اگر نمی‌شناسد به افراد نیازمند بپردازد. اما در عین حال اصرار بر درخواست و تقاضای کمک، اگر همراه با سماجت و پافشاری باشد مورد تأیید نیست. ضمن این که تکدی‌گری و درخواست کمک مالی در صورت بی‌نیازی حرام است.

ثانیاً: آن دسته از متکدیان که پول هنگفت دارند، اموالشان جزء مجهول المالک است، به استثنای هزینه یک سال که مال خود آنهاست و مصرف کردن پولهای اضافی برای فقرا و دیگر اشکالی ندارد و آنها که پول کمی دارند متعلق به خودشان است و می‌توان برای مخارج آنها از آن پول استفاده کرد.

ثالثاً: آنها که از کار افتاده هستند نباید اموالشان را صرف دیگران کرد، چرا که با گذشت سال باز هم گرفتار خواهند بود.

حضرت آیه الله العظمی صافی گلپایگانی (مد ظله العالی)

چنانچه تکدی مشتمل بر کذب و فریب دیگران نباشد حرام نیست ولی مکروه است.

حضرت آیه الله العظمی نوری همدانی (مد ظله العالی)

تکدی و درخواست کمک مالی بدون وجود نیاز، امری مذموم بلکه غیر جایز است و در صورت وجود نیاز مکروه است (استفتا از آیات عظام، سایت اسلام کوئست).

حضرت امام خمینی (ره) می‌فرمایند: در صدقه و بخشش قصد قربت شرط است و سؤال (گدایی) در صورت عدم نیاز شش‌دیدا مکروه و بنا بر احتیاط حرام است (تحریر الوسیله، ج ۱۹۲: ۲).

الاستعانه بالله لحل المشكلات الاقتصادية

۱- اللهم صُنْ وَجْهِي بِالْيَسَارِ، وَ لَا تَبْدُلْ جَاهِي بِالْاِقْتَارِ فَاسْتَرْزِقْ طَالِبِي رِزْقِكَ وَ اسْتَعِظْ شِرَارَ خَلْقِكَ وَ اَبْتَلِي بِحَمْدِ مَنْ اَعْطَانِي وَ اَفْتِنْ بِدَمٍ مِّنْ مَّنْعِي وَ اَنْتَ مِنْ وَّرَاءِ

۲- ذَلِكْ كَلَهُ وَلِيُّ الْاِءْطَاءِ وَالْمَنْعِ؛ «إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

یاری خواستن از خدا در مشکلات اقتصادی

خدایا؛ آبرویم را با بی‌نیازی نگهدار و با تنگدستی شخصیت مرا لکه دار مفرما، که از روزی خواران تو روزی خواهم، و از بدکاران عفو و بخشش طلبم. مرا در ستودن آن کس که به من عطایی فرمود، موفق فرما و در نکوهش آن کس که از من دریغ داشت آزمایش فرما، در صورتی که در پشت پرده اختیار هر بخشش و دریغی در دست تو است و تو بر همه چیز توانایی (نهج البلاغه، خطبه ۲۲۵:۳۲۸).

أَذَا أَمَلْتُمْ فَتَاجِرُوا اللَّهَ بِالصَّدَقَةِ. هر گاه تهیدست شدید با صدقه دادن، با خدا تجارت کنید (نهج البلاغه، الحکم: ۴۴۸).

۵- نظریه‌های جرم شناسی

۵-۱- نظریه فشار

نظریه فشار بر این پایه استوار است که وقتی مردم نتوانند خواسته‌ها و نیازهای خود را از طریق راه‌های قانونی و مشروع تأمین کنند به ناچار از مجاری غیر قانونی و نامشروع بهره خواهند برد. در واقع جامعه و ساختار آن افراد را به سمت ارتکاب جرم سوق می‌دهد. نظریه فشار از اندیشه‌های امیل دورکیم در آغاز، با دیدگاه‌های مرتن تقویت و با افکار کوهن رشد پیدا کرد.

۵-۱-۱- نظریه آنومی (بی‌هنجاری) دورکیم

دورکیم (Durkheim) (۱۹۵۱) در تبیین کجرفتاری درباره رابطه میان انسان و نیازها و آرزوهایش بحث می‌کند و بر این باور است که در شرایط اجتماعی استوار و پایدار آرزوهای انسان از طریق هنجارها تنظیم و محدود می‌باشد و با از هم پاشیدگی هنجارها (از بین رفتن کنترل آرزوها) وضعیت آرزوهای بی‌حد و حصر یا آنومی شکل می‌گیرد. (جامعه‌شناسان، آنومی (Anomie) را به وضعیت مغشوش و در همی می‌گویند که افراد جامعه قادر نباشند بر اساس هنجارهای مشترک با یک دیگر ارتباط برقرار و نیازهای خود را برطرف سازند. معنای لغوی Anomie بی‌هنجاری، بی‌قانونی، هنجار گسستگی و در معنی وسیع "آشفستگی اجتماعی" است. لذا پهنه آن از عدم قوانین تا دزدی و قتل و دیگر کج رفتاری‌ها می‌رسد) به وجود می‌آید (ستوده، ۱۳۸۶، ص. ۱۲۸). به نظر دورکیم سرشت آدمی برآیندی است از سرشت زیستی که "خودخواه" است و سرشت اجتماعی که "دیگر خواه" است. دوگانگی میان بدن انسان و نیازهای آن از یک سو و روح آدمی و خواسته‌های آن از سوی دیگر پدید آورنده کشاکش دائمی میان جسم و روح است. اگر خواسته‌های آدمی (نیروهای نفسانی) مهار نشوند زندگی اجتماعی با وضعیت "بی‌هنجاری" روبه رو می‌شود. وضعیتی که در آن دیگر جایی نه برای زنده ماندن جسم و نه پایدار ماندن روح وجود دارد (ستوده، ۱۳۸۶، ص. ۱۲۸).

۵-۱-۲- نظریه مرتن و فرصت‌های مشروع افتراقی

نظریه مرتن را می‌توان «گزینش هم‌نوایی طلبانه فرد هنگام ناکارآمدی دستورالعمل‌های جمعی» نامید. سنخ‌شناسی شیوه‌های انطباق فردی از دید مرتن: مرتن از شرایطی می‌گوید که توازنی بین اهداف و وسایل رسیدن به اهداف در جامعه وجود دارد. در این وضعیت تعادل برقرار است. در این حالت پذیرش جمعی اهداف و وسایل دستیابی هر دو بناکننده هماهنگی متعادل بین این دو جنبه ساختار زندگی است. که به شیوه «هم‌نوایی» می‌گویند. اما امتناع از هدف یا وسایل یا امتناع از هر دو، شخص را به سمت فائق آمدن به سمت یکپارچگی به یکی از چهار شیوه انطباق فردی (شیوه‌های نوعی) سوق می‌دهد.

۱. نوآوران یا بدعت‌گذاران (Innovators): هدف پذیرفته شده اما وسایل طرد شده‌اند.
۲. مناسک‌گرایی یا شعائر‌گرایی (Ritualism): وسایل پذیرفته شده اما هدف طرد شده است.
۳. انزواگرایان یا واپس‌گرایان (Retreatists): نه هدف و نه وسایل هیچ کدام پذیرفته نیست.
۴. شورشیان یا طغیان‌گرایان (Rebellion): اهداف و وسایل تغییر می‌یابد و ممکن است نوع جدیدی از یکپارچگی بین اهداف جدید و وسایل جدید ایجاد می‌شود (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶، ص. ۴۵).

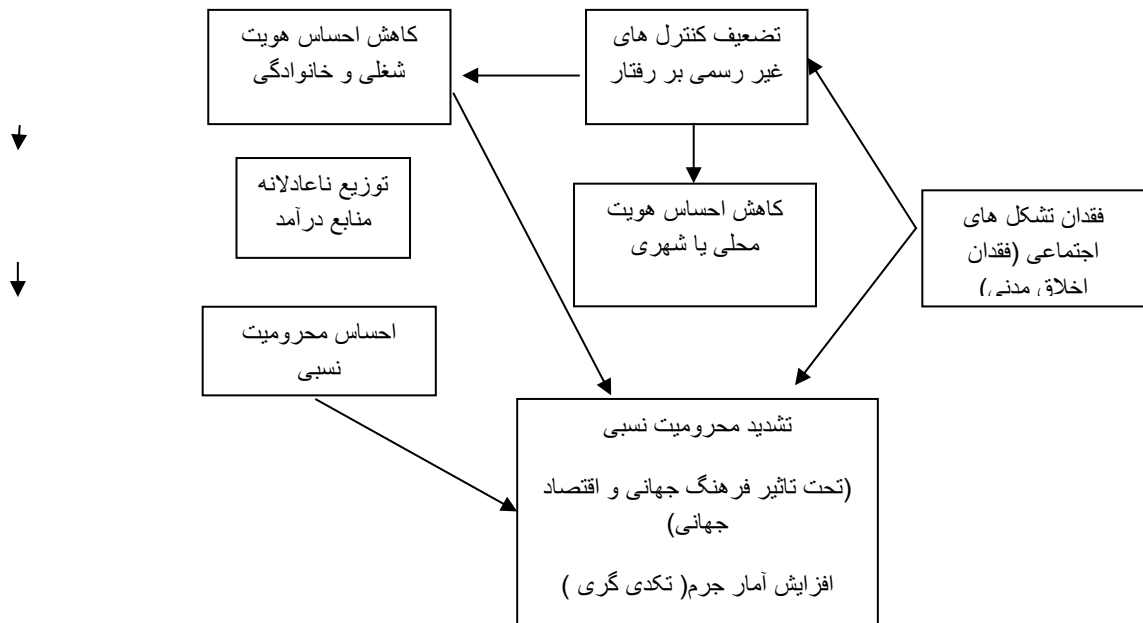
اگر بخواهیم با نگاه مرتن به پدیده تکدی‌گری نگاه کنیم، تکدی نوعی واکنش از سنخ نوآوری و یا انزوا در برابر هدف ثروت‌اندوزی و وسیله آن - کار و تلاش - است. از این جهت نوآوری است که هدف عمومی جامعه که همان مادی‌گرایی و ثروت‌اندوزی است پذیرفته شده است، اما چون عده‌ای امکان یا توان و یا صبر رسیدن به آن را ندارند به ناچار به راه‌های بدیع یا غیر متعارف مانند سرقت و یا تکدی دست می‌زنند. همچنین در چارچوب الگوی مرتن می‌توان تکدی‌گری را نوعی انزوا و گوشه‌گیری دانست که افراد نه تنها ارزشی همچون ثروت‌اندوزی را قبول ندارد، بلکه راه‌های نهادینه شده موجود را نیز نمی‌پذیرند و برای گذران زندگی با حداقل انتظارات به تکدی رو می‌آورند.

۵-۱-۳- ناکامی منزلتی کوهن

ناکامی منزلتی به معنای ناکامی در دسترسی به منزلت و جایگاه اجتماعی از طریق مجاری قانونی است. که فرد با توسل به راهکارهای غیر قانونی و مجرمانه سعی در رسیدن به آن جایگاه دارد. وی معتقد است که، دستیابی به اهداف متعالی و منزلت و جایگاه اجتماعی نه تنها خواست نوجوانان طبقه بالا و متوسط که خواست طبقه پایین نیز هست. با استنباط از این نظریه می‌توان گفت که افراد فقیر و کم‌درآمد جامعه در مجاورت با طبقه برخوردار که هیچ ابزاری برای نیل به پول و بهبود وضعیت خود ندارند با احساسی از ناکامی و ناامیدی به ابداع راهی میان‌بر، یعنی گدایی به عنوان تنها راه چاره روی می‌آورند (نگارنده).

۵-۲- نظریه یادگیری (Learning)

الگوهای یادگیری، کجروی را پدیده‌ای می‌شمارد که اشخاص آن را در خلال شیوه‌های متفاوت یادگیری فرا می‌گیرند و در همان حال که در ماهیت شیوه‌های این آموزش با یکدیگر اختلاف دارند، به اتفاق هم ماهیت این پدیده را مانند دیگر رفتارهای اجتماعی، جز آموخته‌های فرهنگی اعضای جامعه قلمداد می‌کنند، یعنی رفتاری که الگوی آن را فرهنگ ساخته و آن را در خلال فرایندهای متفاوت روانی و اجتماعی جامعه پذیری به افراد آموخته است. با این تفاوت که الگوهای مربوط به این گونه رفتار، الگوهای متمایز از الگوهای غالب و مسلط در جامعه است، هر چند ممکن است نتوان کارگزاران و همچنین فرایندهای آموزش آن الگوها را کاملاً از کارگزاران و فرآیندهای متصدی آموزش رفتارهای بهنجار متمایز ساخت (داوری، محمد؛ سلیمی، علی، ۱۳۸۶، ص. ۶۶). پدیده تکدی‌گری را می‌توان از نگاه نظریه یادگیری این گونه تبیین نمود که افراد بیکار، مریض و کم درآمد از خرده فرهنگ تکدی‌گرایانه یاد می‌گیرند که این شیوه کسب درآمد و گذران معیشت با خطر کمتر، خسارت کم‌تر به دیگران و مقرون به صرفه‌تر است و بدین ترتیب خود را تبرئه می‌کنند و انواع تکنیک‌های مختلف را برای نیل به هدف خود (کسب پول) و کلاه گذاشتن بر سر دیگران یاد می‌گیرند و امتحان می‌کنند [نگارنده].

نمودار شماره ۱- افزایش آمار جرم تکدی در جوامع کنونی (سخاوت، ۱۳۸۶، ص. ۲۰)

۵-۳- ساترلند و ظهور نظریه پیوند افتراقی

(Differential Association Theory)

ساترلند (Sutherland) نخستین بار نظریه پیوند افتراقی خود را که به طرز گمراه‌کننده‌ای ساده می‌نمود در سال

۱۹۳۹ منتشر ساخت. از دیدگاه ساترلند می‌توان علل ارتکاب متکدیان را شناسایی کرد. وجه مهم نظریه در راه‌حل‌هایی است که می‌توان از آن فرا گرفت. از جمله راه‌حل اصلی کج رفتاری، جامعه‌پذیری مجدد است و بهترین راه جامعه‌پذیری مجدد، افزایش تماس‌های گروه اولیه مهم با الگوهای رفتاری نامشروع است. در عین حال، فرصت‌ها هم باید از ساختاری باز برخوردار باشند تا گرایش‌های محرک افراد به رفتارهای نامقبول کاهش یابد. هرچه فرصت‌های مشروع افزایش یابد رفتارهای مسأله‌دار اجتماعی باید کاهش پیدا کند (ممتاز، ۱۳۸۵، ص. ۹۴).

۵-۴- کنترل اجتماعی (Control theory)

این نظریه در تحلیل و تبیین کج رفتاری‌های اجتماعی از نظریه‌های با نفوذ حوزه جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی و جرم است. این نظریه علت اصلی کج رفتاری را نبود کنترل اجتماعی می‌داند. فرض اصلی این است که همچنان که فروید گفته است، افراد به‌طور طبیعی تمایل به کج رفتاری دارند و اگر تحت کنترل قرار نگیرند چنین می‌کنند (رکلس، ۱۹۷۳). کج رفتاری اشخاص، بیش از آن که ناشی از نیروهای محرک به سوی ناهنجاری باشد محصول عدم ممانعت است. این درست نقطه مقابل فرض نظریه‌های فشار و یادگیری است که کج رفتاری را ناشی از شرایط اجتماعی خاص (شکاف اهداف و ابزار مقبول اجتماعی و تجربه یادگیری از دیگران) می‌دانند. نظریه کنترل، مستقیماً می‌پرسد که علت هم‌نوایی چیست؟ زیرا آنچه موجب کج رفتاری است فقدان همان چیزی است که باعث هم‌نوایی می‌شود. پاسخی که به این سوال مهم داده شده است این است که آن چه موجب هم‌نوایی می‌شود اعمال کنترل اجتماعی بر افراد است که جلوی کج رفتاری را می‌گیرد. بنابراین فقدان یا ضعف کنترل اجتماعی علت اصلی کج رفتاری است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶، ص. ۵۲). در واقع کنترل اجتماعی به شیوه‌هایی اطلاق می‌شود که جامعه برای واداشتن اعضایش به هم‌نوایی و جلوگیری از ناهم‌نوایی به کار می‌برد (ستوده، ۱۳۸۶، ص. ۱۳۴).

۵-۵- انواع پیشگیری

اقدامات پیشگیرانه غیر قهرآمیز که به‌طور خاص ناظر بر پیشگیری است یا بر خود فرد اعمال می‌شود یا بر وضعیت وی. زیرا فرض بر آن است که تعامل میان عوامل شخصی و وضعی، شخص را در معرض ارتکاب جرم قرار داده و ما در صدد خنثی کردن آن هستیم. اگر اقدامات پیشگیرانه نتواند جرم را محو بکند حداقل باید بتواند از شدت آثار و زیانهای مالی و روحی جرم بکاهد و گذار اندیشه مجرمانه بر جرم را عقیم و متوقف کند. در این رکن، اقدامات ممکن است که کنشی (پیشین) و یا واکنشی (پسین) باشد. پیشگیری ممکن است نسبت به اقداماتی باشد که افراد را در موقعیت جرم قرار می‌دهد. ولگردی و تکدی فی حد ذاته قبیح است و فرد در این حالت مستعد جرم قرار می‌گیرد (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۸۱-۱۳۸۲، ص. ۱۲۴۰) (برای نظر مخالف رجوع کنید).

۱- پیشگیری کیفری (Law Enforcement crime prevention) ترساندن و ارباب شهروندان با اعمال مجازات بر

مجرم به صورت خاص و عبرت دیگران به صورت عام انجام می‌شود.

۲- پیشگیری وضعیت مدار (situation- based crime prevention) در این نوع پیشگیری به دنبال اثر گذاری بر موقعیت‌ها و وضعیت‌هایی هستیم که بروز رفتار تهاجمی یا تملک آمیز را فراهم می‌کند. به عبارت دیگر با هدف حمایت از آماج و فرصت‌های ارتکاب جرم است. رفتارهای مجرمانه دو حالت دارند؛ خشونت آمیز و یا نیرنگ آمیز، رفتارهای خشونت آمیز حاکی از سؤاستفاده از زور و نیروی شخصی است. این سؤاستفاده کننده، ضارب، جراح و یا قاتل خواهد شد. رفتارهای نیرنگ آمیز به همراه تقلب و حيله است مانند کلاهبرداری و کلاشی.

۳- پیشگیری فرد مدار (Individual- based prevention) از طریق اعمال و اقداماتی که بر خود فرد تأثیر می‌گذارد و بدین ترتیب خلاءهای فردی را پر کند. در این پیشگیری علاوه بر خود فرد به خانواده، مدرسه، محیط دوستان و... نیز می‌بایست توجه شود. پیشگیری نوع اخیر نیز خود شامل بر پیشگیری رشد مدار و پیشگیری اجتماعی است.

۴- پیشگیری رشد مدار (Developmental crime prevention) پیشگیری از بزهکاری از طریق اتخاذ اقدامات مختلف در طول رشد فرد است. ویژگی این نوع پیشگیری آن است که علاوه بر خود فرد، شامل اشخاص و محیط‌هایی می‌شود که وی را مجهز به وسایل مقاومت در مقابل جرم نکرده‌اند.

۵- پیشگیری اجتماعی (Social Crime prevention) مداخله در محیط اجتماعی عمومی و شخصی پیرامون و انگیزه‌های بزهکاران تمرکز دارد. محیط اجتماعی عمومی مانند محیط‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی که نسبت به همه مشترک است و محیط اجتماعی شخصی که خاص خود فرد است مانند محله، خانواده و... (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۱-۱۳۸۲، ص. ۱۲۴۱).

اصولاً مبارزه با معلول بدون توجه به علل در نهایت اقدام مفیدی نخواهد بود. احتساب مخارج ناشی از اجرای کیفر و اقدامات تربیتی و تأمینی و هزینه‌های ناشی از جرایم، رقم هنگفتی را به ما نشان می‌دهد که اگر سیاست کیفری مملکتی به آن درجه‌ای از تعالی برسد که به جای صبر کردن و در کمین نشستن و انتظار این که فردی مرتکب خلافی بشود و بعد او را تحت تعقیب و مجازات قرار دهد، هم خود را بر پیش‌گیری از وقوع جرم نموده و با صرف مخارج فوق‌رفعه کمبودها و نیازهای افراد محروم را نماید؛ می‌تواند ریشه بزهکاری و ناسازگاری را بخشکاند.

۶- پیشگیری عمومی در ارتباط با کل جامعه بوده و مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در برمی‌گیرد. اقدامات پیش‌گیری عمومی شامل ایجاد یک فرهنگ مناسب، مستقل و غیر وابسته، اجرای یک سیاست درست اقتصادی در جهت ریشه کن کردن فقر و تأمین نیازهای تمام اقشار فقیر و تهی دست که رقم بسیار بالایی را در میان کل بزهکاران تشکیل می‌دهند، جلوگیری از مهاجرت روستائیان به شهرها یا در یک کلام اعمال سیاستی

که بتواند از هر نظر یک عدالت اجتماعی و سلامت واقعی را در تمام ابعاد جامعه حاکم گرداند. این نوع از پیشگیری برای جلوگیری و مقابله از تکدی‌گری در شهرها مد نظر نویسنده است.

۷- پیشگیری خصوصی این پیش‌گیری مبتنی بر انجام اقداماتی است که قبل یا بعد از ارتکاب ناسازگاری و بزه صورت گرفته و هدف از آن مبارزه با انگیزه‌ها و علل بزه‌کاری، بازپروری مجرم و امحای عوامل و انگیزه‌های آن می‌باشد. در حقیقت پیش‌گیری اختصاصی مسکن، برای تسکین درد و جلوگیری از پیشرفت آن بوده و عمدتاً در کوتاه مدت مفید می‌باشد.

۶- فرضیه‌های تحقیق

۱. عوامل اجتماعی، اقتصادی، خانوادگی، مذهبی، فردی و روانی از مهمترین عوامل مؤثر بر جرم تکدی‌گری و گسترش آن در شهر اصفهان می‌باشد.
۲. بین ضعف در اجرای قوانین و عدم برخورد قاطع با جرم تکدی‌گری در شهر اصفهان ارتباط وجود دارد.
۳. کمک مالی به افراد دارای معلولیت و ناتوانی جسمی ناشی از ترحم است.
۴. حمایت مالی از افراد دارای معلولیت و ناتوانی جسمی در ارتکاب و پیشگیری از جرم تکدی‌گری مؤثر است.
۵. فاصله طبقاتی میان افراد یک جامعه در ارتکاب جرم تکدی‌گری تأثیری ندارد.
۶. عزت نفس در پیشگیری و ارتکاب جرم تکدی‌گری مؤثر است.
۷. بین راحت طلبی متکدیان و ارتکاب جرم تکدی‌گری رابطه وجود دارد.

۷- نتایج فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول پژوهش: مهمترین عوامل تکدی‌گری عبارت است از: فقر و نداری (عامل اقتصادی)، سطح تحصیلات (عامل فردی)، عدم عزت نفس (عامل فردی)، راحت طلبی گدایان (عامل فردی)، بیماری و کهولت سن (عامل فردی)، معلولیت و ناتوانی ذهنی - جسمی (عامل فردی و روانی)، ترحم و دلسوزی (عامل اجتماعی، فرهنگی)، فرهنگ غلط صدقه و کمک به گدایان (عامل فرهنگی)، عدم حمایت مالی (عامل اقتصادی، اجتماعی)، عامل فرهنگی، ضعف در برخورد با متکدیان (کنترل رسمی)، خلاء قانونی، عدم دریافت مستمری، مقایسه با اقشار پر درآمد جامعه، میزان درآمد خوب متکدیان، بیکاری (عامل اجتماعی)، اعتیاد (عامل فردی).

فرضیه دوم پژوهش: بین ضعف در اجرای قوانین و عدم برخورد قاطع با تکدی‌گری در شهر اصفهان ارتباط وجود دارد. برای انجام این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می‌شود.

	عدم برخورد قاطع با تکدی‌گری	
--	--------------------------------	--

r	۰,۷۸	ضعف در اجرای قوانین
Sig	۰,۰۰	
N	۷۰	

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد ($N=70$, $P<0.05$, $r=0.78$) در نتیجه بین دو متغیر رابطه معنا داری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد. با توجه به علامت مثبت ضریب پیرسون و نزدیکی به عدد یک می‌توان گفت که بین دو متغیر رابطه مستقیم و تقریباً کاملی وجود دارد، بدین معنا که هرچه قوانین اجرایی ضعیف‌تر باشند عدم برخورد با تکدی‌گری نیز ضعیف‌تر خواهد شد.

فرضیه سوم پژوهش: کمک مالی به افراد دارای معلولیت و ناتوانی جسمی ناشی از ترحم است. برای انجام این فرضیه از آزمون t دو طرفه استفاده می‌شود. نتایج در جداول زیر آورده شده است.

آزمون t			
انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۹۷۸۰۲	۴/۰۰	۷۰	کمک مالی ناشی از ترحم و دلسوزی

آزمون t یک نمونه‌ای						
۹۵٪ فاصله اطمینان		تفاوت میانگین	Sig	درجه آزادی	T	
حد بالا	حد پایین					
۱/۲۳۳۲	۰/۷۶۶۸	۱/۰۰	۰/۰۰۰	۶۹	۸/۵۵	کمک مالی ناشی از ترحم و دلسوزی

جدول اول آمار توصیفی و جدول دوم نتیجه آزمون را ارائه می‌دهد. براین اساس مقدار آماره t عدد ۸,۵۵ و sig (سطح معنی داری) ۰,۰۰ است. از آنجایی که sig کوچکتر از ۰,۰۵ است فرض صفر (H_0) رد می‌شود و چون فاصله اطمینان مربوطه حد پایین و بالای مثبت دارد پس مقدار میانگین آن از حد متوسط نیز بالاتر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که ترحم و دلسوزی در کمک مالی به افراد متکدی دارای معلولیت و ناتوانی جسمی تاثیر زیادی (بیش از حد متوسط) دارد. یعنی تعداد افرادی که پاسخ‌های بالای متوسط را انتخاب کرده‌اند زیاد است. و این رأفت و دلسوزی مردم را در کمک به گدایان می‌رساند.

فرضیه چهارم پژوهش: حمایت مالی از افراد دارای معلولیت و ناتوانی جسمی در ارتکاب و پیشگیری از جرم تکدی‌گری مؤثر است. برای انجام این فرضیه از آزمون t دوطرفه استفاده می‌شود. نتایج در جداول زیر آورده شده است.

آزمون t			
انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۸۱۵۱۰	۴/۲۷۱۴	۹۶	حمایت مالی از افراد متکدی

آزمون t یک نمونه‌ای						
۹۵٪ فاصله اطمینان		تفاوت	Sig	درجه	T	
حد بالا	حد پایین					

حد بالا	حد پایین	میانگین		آزادی		
۱۰/۴۶۵۸	۱/۰۷۷۱	۱/۲۷۱	۰/۰۰۰	۹۵	۱۳/۰۵۱	حمایت مالی از افراد متکدی

جدول اول آمار توصیفی و جدول دوم نتیجه آزمون را ارائه می دهد. براین اساس مقدار آماره t عدد ۱۳,۰۵ و sig (سطح معنی داری) ۰,۰۰ است. از آنجایی که sig کوچکتر از ۰,۰۵ است فرض صفر (H_0) رد می شود و چون فاصله اطمینان مربوطه حد پایین و بالای مثبت دارد پس مقدار میانگین آن از حد متوسط نیز بالاتر است. بنابراین می توان نتیجه گرفت حمایت مالی از افراد متکدی در ارتکاب و پیشگیری از جرم تکدی گری تاثیر زیادی (بیش از حد متوسط) دارد. یعنی تعداد افرادی که پاسخ های بالای متوسط را انتخاب کرده اند زیاد است.

فرضیه پنجم پژوهش: فاصله طبقاتی میان افراد جامعه در ارتکاب جرم تکدی گری تاثیر ندارد. برای انجام این فرضیه از آزمون t دو طرفه استفاده می شود. نتایج در جداول زیر آورده شده است.

آزمون t			
انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۷۴۸۳۶	۳/۹۲۸۶	۷۰	تاثیر فاصله طبقاتی

آزمون t یک نمونه ای						
۹۵٪ فاصله اطمینان		تفاوت میانگین	Sig	درجه آزادی	T	
حد بالا	حد پایین					
۱/۱۰۷۰	۰/۷۵۰۱	۰/۹۲۸۵۷	۰/۰۰۰	۶۹	۱۰/۳۸۱	تاثیر فاصله طبقاتی

جدول اول آمار توصیفی و جدول دوم نتیجه آزمون را ارائه می دهد. براین اساس مقدار آماره t عدد ۱۰,۳۸ و sig (سطح معنی داری) ۰,۰۰ است. از آنجایی که sig کوچکتر از ۰,۰۵ است فرض صفر (H_0) رد می شود و چون فاصله اطمینان مربوطه حد پایین و بالای مثبت دارد پس مقدار میانگین آن از حد متوسط نیز بالاتر است. بنابراین می توان نتیجه گرفت فاصله طبقاتی میان افراد جامعه در ارتکاب جرم تکدی گری تاثیر زیادی (بیش از حد متوسط) دارد. یعنی تعداد افرادی که پاسخ های بالای متوسط را انتخاب کرده اند زیاد است.

فرضیه ششم پژوهش: عزت نفس در پیشگیری از ارتکاب جرم تکدی گری تاثیر ندارد. برای انجام این فرضیه از

آزمون t دوطرفه استفاده می شود. نتایج در جداول زیر آورده شده است.

آزمون t			
انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۸۱۴۴۷	۴/۰۵۷۱	۹۶	تاثیر عزت نفس در پیشگیری از تکدی‌گری

آزمون t یک نمونه‌ای						
۹۵٪ فاصله اطمینان		تفاوت میانگین	Sig	درجه آزادی	T	
حد بالا	حد پایین					
۱/۲۵۱۳	۹/۸۲۶	۱/۰۵۷۱۴	۰/۰۰۰	۹۵	۱۰/۸	تاثیر عزت نفس در پیشگیری از تکدی‌گری

جدول اول آمار توصیفی و جدول دوم نتیجه آزمون را ارائه می‌دهد. براین اساس مقدار آماره t عدد ۱۰٫۸ و sig (سطح معنی داری) ۰٫۰۰ است. از آنجایی که sig کوچکتر از ۰٫۰۵ است فرض صفر (H_0) رد می‌شود و چون فاصله اطمینان مربوطه حد پایین و بالای مثبت دارد پس مقدار میانگین آن از حد متوسط نیز بالاتر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت عزت نفس در پیشگیری از ارتکاب جرم تکدی‌گری تاثیر زیادی (بیش از حد متوسط) دارد. یعنی تعداد افرادی که پاسخ‌های بالای متوسط را انتخاب کرده‌اند زیاد است.

فرضیه هفتم پژوهش: بین راحت طلبی متکدیان و ارتکاب جرم تکدی‌گری رابطه وجود دارد. برای انجام این فرضیه از آزمون از همبستگی اسپیرمن استفاده می‌شود.

نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن نشان می‌دهد ($N=70, sig<0.05, r=0.64$) در نتیجه بین دو متغیر رابطه معنا داری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد. باتوجه به علامت مثبت ضریب پیرسون و نزدیکی به عدد یک می‌توان گفت که بین دو متغیر رابطه مستقیم وجود دارد بدین معنا که هر چه قدر متکدیان تمایل بیشتری به راحت طلبی داشته باشند بیشتر به تکدی‌گری می‌پردازند و تمایل کمتری به ترک آن خواهند داشت و در نتیجه بعضی از متکدیان برای فرار از کارهای طاقت فرسا و تمایل به تن‌پروری و راحت طلبی به تکدی‌گری روی می‌آورند.

۸- نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، شناخت عوامل مؤثر بر تکدی‌گری به عنوان یک آسیب اجتماعی در شهر اصفهان می‌باشد. در خصوص جرم تکدی‌گری با استنباط از آیات قرآن مجید و مواد قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) موضوع تکدی‌گری و متکدیان با تمام ابعاد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نظریه‌های جرم‌شناسی در غالب موضوع

مذکور و ارتباط میان آنها با تکدی به نحو مطلوب برقرار گردید. و از طریق مصاحبه از متکدیان و کمک کنندگان به آنها به تحلیل پاسخ‌های به دست آمده پرداخته شد. یافته‌های پژوهش از متکدیان نشان می‌دهد که ۵۴ نفر (۷۷,۱ درصد) نمونه مورد بررسی (۷۰ نمونه) مرد و ۱۶ نفر (۲۲,۹ درصد) زن‌ها هستند. از مهمترین عوامل مؤثر بر شروع تکدی‌گری در بار اول ۴۱,۵ درصد بی‌پولی و درماندگی مالی را ذکر کرده‌اند و ۲۳,۱ درصد ناشناس بودن را فرصت مناسبی دانسته‌اند و ۷,۷ درصد از کودکانی که به این کار مشغول بوده‌اند که نتیجه می‌گیریم عامل اقتصادی و نداشتن درآمد مکفی برای ارتزاق و معاش خود و خانواده از مهمترین دلایل شروع تکدی‌گری در وهله اول می‌باشد. ۷۲,۸۶ درصد از هیچ‌گونه کمک دولتی بهره‌مند نیستند و ۲۷,۱۴ درصد به مستمری دریافت می‌کنند و ۹۴,۷ درصد آنها کمک‌های دریافتی را ناکافی می‌دانند. ۵۹,۲۸ درصد متکدیان بیمه نیستند و تنها ۱۱,۴۲ درصد بیمه هستند. ۴۰ درصد متکدیان نظرشان بر این است که مردم ما دلسوزند و کمک می‌کنند و ۵۰ درصد آنها بیان داشتند که مردم در اماکن مذهبی و اعیاد تمایل بیشتری به کمک دارند. ۴۱,۲ درصد یعنی حدود یک سوم متکدیان هرگز از سوی مأموران نیروی انتظامی و شهرداری مورد مؤاخذه قرار نگرفته‌اند و ضعف در عملکرد اجرایی مشهود است. ۳۸,۵ درصد از متکدیان بین ۱ تا ۵ سال و ۴۰ درصد آنها بیش از نیم دهه به گدایی کردن مشغول هستند. بنابراین بیش از سه چهارم بیش از یک سال سابقه تکدی‌گری دارند. بیش از نیمی از متکدیان یعنی ۵۴,۳ درصد آنها فقیر و بی‌پولی و ۱۲,۹ درصد بیکاری و ۱۵,۷ درصد بیماری را عامل اصلی این کار دانسته‌اند. بنابراین از عوامل مؤثر بر تکدی‌گری در شهر اصفهان عامل اقتصاد و فقر می‌باشد و بعد از آن بیماری و کهولت سن و بیکاری از مهمترین عوامل تکدی‌گری می‌باشد. ولیکن عوامل دیگری نیز دخیل می‌باشند مانند عدم نگرش منفی به تکدی‌گری، فرهنگ صدقه و کمک به گدایان، درآمد خوب گدایان از طریق گدایی کردن، نداشتن یا پایین بودن عزت نفس، محروم بودن از فضائل انسانی، نداشتن تحصیلات یا بی‌سوادی، نبود یا ناکافی بودن کمک‌های دولتی، خلاء قانونی و قضایی، اعتیاد و نداشتن کار، معلولیت، کهولت سن و عدم توانایی کار کردن، مقایسه خود با دیگر اقشار جامعه، تن‌پروری، و نکته بعدی این است که اکثر متکدیان سابقه چندین ساله دارند. که خود نشان از اقتصاد ناکارآمد و بیکاری و سطح درآمد پایین و گرانی و تورم‌های سالانه می‌باشد که متکدی از روی فقر و گرفتاری دست به سوی خلق خدا برای معاش خانواده دراز می‌کند و کمک مردم را مدد می‌جوید تا زنده بماند و زندگی کند.

۹- پیشنهادها

۱. تسریع در ایجاد نظام جامع تأمین اجتماعی در راستای اصل ۲۹ قانون اساسی.
۲. در سطح کلان بایستی پیامدها و آسیب‌های اجتماعی از جمله تکدی‌گری و سیاست‌های توسعه‌ای مورد توجه قرار گیرد تا حداقل آسیب متوجه قشر آسیب‌پذیر و ضعیف جامعه بشود.

۳. کاهش فاصله طبقاتی و میزان فقر در جامعه.
۴. توجه به استراتژی‌های توسعه روستاها و کنترل مهاجرت‌های بی‌رویه از روستا به شهر.
۵. توانبخشی معلولین متکدی و ورود به بازار کار مناسب آنان.
۶. افزایش رقم یارانه‌های نقدی به‌طور مستقیم به خانوارهای کم‌درآمد به پیشگیری از جرم تکدی‌گری می‌تواند کمک شایانی کند..
۷. تعیین زندانی خاص مانند کانون اصلاح و تربیت برای گدایان حرفه‌ای و مافیای تکدی‌گری.
۸. رفع ابهام و اصلاح مواد ۷۱۲ و ۷۱۳ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) در خصوص جلوگیری از راه‌های فرار متکدیان و از کلمات تمثیلی بودن و یا از قبیل... استفاده بشود.
۹. تعیین و ادغام یک متولی منسجم جهت جمع‌آوری، مقابله و امکانات لازم برای امور متکدیان. پیشنهاد نگارنده این است که شهرداری با همه امکانات بالقوه می‌تواند با استناد به ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه، به عنوان تنها متولی امر، شناخته و نقش به‌سزایی داشته باشد. و یا واگذاری طرح ساماندهی امور متکدیان به فرمانداری اصفهان و یا مشاور ویژه استاندار برابر ماده ۱۳ مصوبه شورای عالی اداری دفتر امور اجتماعی استانداری، که جهت اجرای بهینه ساماندهی متکدیان از اختیارات کامل برخوردار باشد.
۱۰. فرهنگ صدقه در ایران به پدیده تکدی‌گری پیوند خورده است، که ریشه در باورها، اعتقادات دینی و اخلاقی جامعه دارد. همانطور که نتیجه این پژوهش نشان داد، ۷۵ درصد مردم به خاطر حس ترحم و دلسوزی به متکدیان کمک می‌کنند. اگر جلب اعتماد مردم از اینکه همه نیازمندان تحت پوشش قرار دارند و دولت در صدد ساماندهی و رفع احتیاجات متکدیان برآید، باید اطلاع‌رسانی همه‌جانبه شود و از مردم خواسته شود از کمک‌های مستقیم خودداری کنند.
۱۱. فرهنگ سازی می‌تواند توسط نهادهایی مانند سازمان صدا و سیما (با ساختن فیلم، سریال و تیزرهای تبلیغاتی)، وزارت آموزش و پرورش (با تعلیم در مدارس و کتب درسی)، مطبوعات (ماهانه صفحه‌ای را به تکدی‌گری و معضلات آن و فرهنگ سازی اختصاص دهد)، شهرداری، سازمان تبلیغات اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد و بهزیستی اجرایی گردد.
۱۲. شهرداری باید با برنامه‌ریزی دقیق و مستمر و نه مقطعی در بیلبردهای سطح شهر چه به صورت طنز و کنایه آمیز و کشیدن کاریکاتور و چه به صورت مستقیم با نصب پارچه در مکان‌های مناسب، وسایل حمل و نقل عمومی، نهادهای محلی و شورای شهری تلاش‌های خود را برای تغییر نگرش و فرهنگ مردم انجام دهد.
۱۳. ایجاد عزت نفس در بین متکدیان از طریق اقدامات قانونی و تبلیغی.
۱۴. مهمترین راه‌حل فرهنگی برای از بین رفتن این پدیده از چهره شهر اصفهان، ممانعت از کمک مستقیم مردم به‌طور انفرادی، ایجاد مکانیزم‌های محلی شناسایی و بررسی افراد نیازمند، تیپولوژی آنها بر اساس مهارت و

استعدادها و کمک‌نهادینه به صورت ایجاد صندوق‌های محلی در هر یک از محله‌ها و مناطق شهر و ارائه کمک‌های وافی برای معاش نیازمندان لازم است.

۱۵. استفاده از سازمان‌های مردم‌نهاد و غیردولتی (نهادهای مدنی، N.G.O) و مؤسسات خیریه می‌تواند راهگشا باشد. یک نهاد محلی و مردمی نسبت به یک سازمان دولتی در شناسایی و پیشگیری متکدیان از توان کاراتری برخوردار است. و ذکر آن در قانون آیین دادرسی کیفری گامی مؤثر می‌باشد.

۱۶. خودداری از اقدامات ضربتی، ناپیوسته و قهری با متکدیان و تلاش برای اجرای برنامه‌های کارشناسی شده و مستمر.

فهرست منابع

الف - منابع حقوقی

- جهانگیر، منصور. (۱۳۷۶). قانون مجازات اسلامی (تعزیرات)، تهران: سمن.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۷). در یوزگان پژوهشی در شناخت تکدی، تهران: انتشارات کلمه.
- سخاوت، جعفر. (۱۳۸۶). علل ساختاری اعتیاد در ایران، درج شده در مجموعه مقالات آسیب‌های اجتماعی ایران: انتشارات آگاه.
- ستوده، هدایت اله. (۱۳۸۶). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)، تهران: انتشارات آوای نور.
- صدیق‌سروستانی، رحمت اله. (۱۳۸۶). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی)، تهران: انتشارات آن.
- ممتاز، فریده. (۱۳۸۵). انحرافات اجتماعی (نظریه‌ها و دیدگاه‌ها)، تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار.
- داوری، محمد؛ سلیمی، علی. (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی کج روی، انتشارات پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۸۱-۱۳۸۲)، تقریرات جرم‌شناسی (مباحثی در علوم جنایی).
- میرزاخانی، امیرعباس. (۱۳۸۷)، روزنامه رسالت، شماره ۶۵۳۶.

ب - منابع فقهی

- قرآن مجید
- نهج البلاغه
- ساروخانی، باقر؛ (۱۳۷۷). در یوزگان پژوهشی در شناخت تکدی. تهران: انتشارات کلمه.
- دهخدا، علی اکبر؛ (۱۳۳۷). لغت‌نامه. تهران: انتشارات سیروس.
- حر عاملی؛ (۱۴۰۹). وسائل الشیعه. قم: مؤسسه آل‌البیت.
- عروسی حویزی، عبد علی بن جمعه؛ (۱۴۱۵ق). نورالثقلین. ج ۵، قم: انتشارات اسماعیلیان.

- مطهری بیدگلی، محمد؛ (۱۳۸۷). نقش عدالت اجتماعی در پیشگیری از جرم ستاد مردمی پیشگیری و حفاظت اجتماعی. قم: نورالسجاد.
- مکارم شیرازی، ناصر؛ (۱۳۷۴). تفسیر نمونه. ج ۲۲، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- موسوی خمینی، روح الله؛ (۱۳۹۰ق). تحریر الوسیله. تهران: مکتبه العلمیه الاسلامیه.
- کلینی، محمد بن یعقوب؛ (۱۴۰۷ق). اصول کافی. ج ۲، محقق و مصحح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.